

ԽՐԵԱՅԻՐԱԹԻՒՆՆԵՐ
ԵՒ
ԽՐԵԱՅԻՐԱՏՈՒՆԸ
ԹԻՖԼԻՍ, Օղիկնակա փ.
տ. № 31—33 (Հինգրազան
նահանգական դատարանի և
Օղիկնակի ինստիտուտի հան-
դակ). բաց է ամեն օր (բա-
ցի կիրակի և տօն օրերից),
տո. 11 փ. մինչև 1-ը կես
օրից յետոյ:
Տեղեփոն № 282:

ՅԱՅՏԱՐԱՐԱԹԻՒՆՆԵՐ
ընդունում են ամեն լեզ-
ուով, մի չորրորդական տողը
ճարակի, առաջին երես 40
կողմ. վերջին երես 25 կ.
մանրատու (պետկա): Վրկըն-
ուդ յայտարարութիւններն
առանձին համաձայնու-
թեամբ: ԲԵՓԱՆՈՐԳԱՅԻՆԸ՝
տարին 6 ր. (արտասահմ.
10 ր.) ամիսը՝ 50 կ. առան-
ձին չէ: 20 կողմ. հասցէն՝
ТИФЛИСЬ ред. ТАРАЗЪ
Redaction du Journal
TARAZ.
Caucase, Tiflis.

Գ Ե Պ ա ղ Ե տ ա կ ա ն, գ ղ ա կ ա ն, գ ի տ ա կ ա ն, ք ն ն ա դ ա տ ա կ ա ն

պատկերազարդ շաբաթաթերթ. լոյս է տեսնում շաբաթը մի անգամ կիրակի օրերը:

№ 30 Կ ի ղ ա կ ի, օ գ ո ս տ ո ս ի 24

Տ ա ս ն և չ ո ռ ս ե ռ ո ղ տ ա ղ ի 1903

Շաբաթաթերթ է Ա. Պ. Բ. Ի. Ի. Բ. պատկերազարդ ամսագրի և Տ. Ս. Բ. Ս. Չ. շաբաթաթերթի 1903 թ. լուստանդարտորդինը

Մ Ե Ր Գ Ր Ա Յ Ի Ն Ե Ր Ը

Լիբանան

Լիբանանու անունը անհմտօթ չէ Հա-
յոցս զայն իմացած ենք Մ. Գրքին, ո-
րով է քաղցր կը հնչէ ականջուն անոր
լիբանակութիւնը: Քայց այսօրուայ Լի-
բանանը տարբեր է Մ. Գրքի պատմա-
կան Լիբանանին. այն ատեն մեծ էր,
այս օր էր նշանաւոր էր քր մայրինի ու
մեծ անասուններովը, և հոն կը բնակէր
ժողովուրդ մը զոր Եօթրի կը կոչէին և
որ մեծ դեր խաղացած է աշխարհիս քա-

ղաքակրթութեան մէջ: Իսկ այսօրուայ
Լիբանանը պարկեշտ ու տկարացած է.
բաժանուած է՝ քաղաքակրթեալ ու վայ-
րենի տարբերու, — Հաբաւ-Արեւելեան մասը
«Տիւրքի տաղը» և արևմտեան մասը
«Թաթիկեան լեռներ» անուան տակ կը
ճանչցուին, — մնացած է «Լիբանանական
Լիբանանը» միայն հարադատ ժառան-
գորդ իր պատմական անուան: Կղզիա-
ցած է Թուրք տիրապետութեան մէջ,
բայց չէ կղզիացած աշխարհիս քաղա-
քակրթութեանէն. իր գաւառներէն մաս
մը, ուսեալ ու կրթուած, ցրուած
են աշխարհիս զանազան վայրերը, ծա-
նօթ են կրթական քաղաքակրթութեան:

Այդ պատմական լեռան վրայ բնակող
ժողովուրդը այսօր «Մարօնիթ» կը կոչ-
ուի, կրօնքով քրիստոնեայ և կաթողիկ,
աւելորդ չլար եթէ լսենք թէ քիչ մըն-
ալ մոլեռանդ, այսինքն Պապէն աւե-
լի պապական: Կան մէջերնին հին ասո-
րիներ ալ, յոյն-օրթօքսոքսներ և բողո-
քականներ: Վերջին տասը տարիներու
մէջ, դէպ ի մանրիկայ բացուած զաղ-
թականայն հոսանքը բողոքականութիւնն
ու աղաքամտութիւնը զարգացուց կը-
կրին մէջ:
Լեզունին արաբերէն է. իսկ գաղղի-
երէն ալ սովորական լեզունն չափ կը
գործածուի իրենց մէջ. վերջին տարի-

ներս անգղիերէնն ալ ընդհանրացաւ շուր-
հիւ մանրիկայի. իսկ եկեղեցական արա-
բոյն ինչին զեռ հին տարիներէն կը
կատարուի, ոչ արաբերէնը ոչ ալ լատի-
ներէնը կըցան անոր տեղը բունը:
Արաբները, եղիպտացիները և Թիւր-
քերը տիրեցին տունը ալ երկրին, քրի-
ստոնէսէթիւնը հոս ալ շատ Հալա-
մանք քաղցեց Մահմետական բռնութե-
անէն. բայց չյաղթուեցաւ սրովհետեւ այս
երկրին մէջ Խաչակիրները արշաւեցին
քանիցս անգամներ. ցուցուցին արեւմ-
տեան բրիտանեաներու զօրութիւնը և
պաշտպանութիւնը. նախօրէոն Առաջի-
նը ֆրանսական սուրով ու վառքով և-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Խ Ո Շ Ա Ն Ք

Ինչո՞ւ այս սիրտ... Աստուծ իմ ինչո՞ւ...
Շունք մը յոգող, ծայտ մը տրտման,
ինչո՞ւ երազներ, ինչո՞ւ երկնայալ...
Գող փոքրիկը հոգոյս յոգեւորն:

Հոր ուսի մ'առաջ ինչո՞ւ վշակերէ,
Աստուծ մա՞հը քանակած ծաղիկին.
Ինչո՞ւ զգայիկ ծով-սիրտ մը կրէ,
Ճառասկիւղ անխոյս ցաւով մ'անմեկին...

Ինչո՞ւ լուռ պաշտել կայսրած մը մով-ծով,
Ճառասկիւղ անխոյս, միտք մի միկնակ.
Ինչո՞ւ դառնալիկ մաշող քափիծով,
Պայտել կեանքի «իկնուն» անխոյսակ...

Սակայն ո՞չ... կողմը միտքս հոգոյս
Թոքիկներէ զգալ սկաւ կործին սակ,
Կողմը որ կոյսի կայսրած մ'արշաւոյս
Քիչ սիրտս, կոյսիս, կործին կանակ:

Օ՛հ, քաղցր է զգալ, զգալ հոգեիկ,
Հոյսով մ'երազել, սիրտով խափիկ...
Օ՛հ, կողմը կեանքիս միտքիկ վարկեանքիկ
Քաւ լով կանակի, կողմ լով մարիկ...

Հրակն-Վառն

ԳՈՐԾԸ ԳՈՐԾ Է ՊԵՆՏԵՆՏՈՒՄ *)

(«Les affaires sont les affaires»)

Կատակերգութիւն երեք գործողութիւնով:

Թարգմանութիւն բնագրից Գ. Ջ.

Իսիդ. Գուցէ և աւելի... Գուցէ, այդ ձեռնար-
կութիւնով և կրկնապատկեմ իմ կարողութիւնը,
աղան... (Աստիէն արգէն լուռ է անտարբեր կեր-
պով): Բայց գիտցիր որ ինձ անպատճառ պէտք է ժե-
ներալ Բրազաբը... Ինչ էլ արժենայ...

Աստիէն: Բրազաբը: Դու չէ որ ճանաչում ես
Պօստէլէին, նրա մօրաքրոջ օրդուն: Նրանք շատ մօտ
են իրար:

Իսիդ. Գիտեմ, բայց ես կուզէի նրանից մի աւելի
մօտ մարդ ունենալ... Յետոյ, Պօստէլէն... (զաղա-
ք): Ես դեռ չեմ վճարել, թէ նրա հետ ինչպէս եմ վարե-
լու: (Դադար): Դու բարեկամ Անրիին արգեցուցիւն
ուսնի իր հօր վրայ...

Աստիէն: Այդ ես չըզիտեմ: Բայց կարծում եմ,
որ եթէ հմտութիւնով զործը առաջ տարւի, միշտ կա-
րելի է հօր վրայ ազդեցութիւն ունենալ...

Իսիդ. Հէ, հէ... այդ քաղցր իմ կողմն է չփը-
տած:

Աստիէն: Ո՛հ, ոչ: Դու միշտ քո ուղածն ես միշտ
անում...

Իսիդ. (Հայրաբար կատակելով): Այո... այո...
հիմա ծաղրէ ինձ, երբ երկու հարկեր հազարը գրական
զբեր: Ա՛խ, դու չարագործ... դէ՛հ, ուրեմն դու ինչ
կարծիքի ես Անրիի մասին:

Աստիէն: Դէ, տեսնենք...

Իսիդ. Ա՛յ ինչ, սիրելիս... նրան վաղը դու բեր

ինձ մօտ խմբադրամուն: Մենք երեքով կընախաճա-
շեմք և կըխօսենք...

Աստիէն: (Կարճատև լուռութիւնից յետոյ) Այդ,
գուցէ, գժաւը լինի...

Իսիդ. Ինչո՞ւ...

Աստիէն: Անրիին սպորդ աղայ է, գիտեմ, բայց
զգոյ՞... նա չափազանց ձեռնաշաղ է:

Իսիդ. Ես կըպահանջեմ նրա բոլոր ուղած ձե-
ւերը...

Աստիէն: Դիտեն, ես երկիւղ եմ կրում որ նա,
զուցէ, չըցանկանայ քեզ հետ՝ քեզ մօտ տեսնել:

Իսիդ. Այդ ինչ պատճառով...

Աստիէն: Որովհետեւ քո անունը մի փոքր խան-
ձաճոտ ունի...

Իսիդ. Ա՛յ քեզ նոր բան: Ես անւանարկում:
Ի՞նչ ես գուրս առլի...

Աստիէն: Այո, ես գիտեմ, թէ քեզ վրայ ամէն
տեղ կցկոտուր ինչեր են խօսում: Ամէն օր ժողովարա-
նում քո մասին մի բան պատմում են...

Իսիդ. (Ու բախտացած): Միթէ: Տես յէ. կանանց վի-
րաբերմամբ...

Աստիէն: Այնքան ոչ... (Անորոշ). Պատմում են...
Բայց թէ այդ ինձ համար մի և նոյն է: Ես գիտեմ
եմ քեզանով: Բայց կան շատեր, որոնց դա չփոխեց-
նում է...

Իսիդ. Փհհ, փհհ, նրանց վրայ թքել եմ ու-
ղում ես:
Աստիէն: Ես կարծեմ, աւելի լաւ միջոց գտայ:
Ես շատ մօտ ծանօթ եմ Անրիի սիրականին հետ: (Եւ չ-
տեղով): Շատ մօտ...

Իսիդ. Նա ո՞վ է:
Աստիէն: Մի կին, որին դու չես ճանաչում: Շատ
ճարակի. մի փոքր քանքարաթափոյց: Նա իր սիրականի
վրայ մեծ ազդեցութիւն ունի...

Իսիդ. (Ու շաղկիւր): Ահա:
Աստիէն: Յետոյ, նա ուսու է, թէպէտ երբեմն
զերմանում է, երբեմն խաղուհի է ձեռնում... Հատկա-
նում ես:

*) Տես Շաբաթ № 29:

կամ այցելած է իրենց երկիրը. Արեւայի պաշարման միջոցին, բանակցած է իրենց պետերուն հետ խոշոր ծրագրի մը վրայ, թէ Արեւան առնելէն յետոյ, անոր մէջը դառած զէնքերովը պիտի գիտնէր Լիբանանու կարիճները և քաղքը ցամաքի ճամբայով Գ. Պօլսոյ վրայ, ուր պիտի հիմնէր քրիստոնէայ թագաւորութիւն մը ֆրանսիական պաշտպանութեան տակ: Այսպէս մահմետական տիրապետութենէն սկսեալ, քրիստոնէայ եւրոպայի մերթ ընդ մերթ այդ երկիրը այցելած ըլլալով, Լիբանանցիները քաղաքացեացան ու յուսացին և համբերութեամբ տանելով մահմետական երկարատե հալածանքները, պահեցին քրիստոնէութիւնը միշտ ձեռքերէն իրենցըցած զէպի Արեւուտը գոչելով՝ «Ֆրանսա»:

1855 թուականին, եռուստի Բարամ անունով հարուստ գերդաստանի մը գաւազ, ուսեալ ու ազատամիտ, խզել կը փորձէ իր նախահարց համբերութեան անծայր շղթան, արեւմտեան քրիստոնէականերուն զարտեան սպասելու անվերջ յոյսերը, ինքը ձեռնամուխ կըլլայ թուրքերը վռնտելու ու երկիրը փրկելու ազատարար պաշտօնին կատարման: ԸՍ-կիզբի փորձերուն մէջ զորքը անյաշուոյ կերթայ ու գրութիւնը կըլլաւ խառնաշփոխ անակնկալ արգելքներու կը հանգիստ, որոնց ամենագործաւոր կըլլայ երկրին փրկութիւնը ֆրանսացիներէն սպասելու հօգը ու արժատեան նախապաշարումը որ կը տիրէր Լիբանանցոյ մարքին մէջ, և որ աւելի վնասակար կը թուէր Բարամին քան թրքական զունդերն ու թնդաւորները: Հինգ տարի մը անըստ անպատասխան սուրբ կռիւն, բայց չէ կրցած շատ կողմնակիցներ ունենալ, կղերք, ծերերն ու հարուստները չեն միացած իրեն և զրէթէ միշտ հակառակած են երկրապարտներն աննշան փոքրամասնութիւն մը կողմնակից կամ ա-

ւելի լաւն ըսելով զինուոր ունեցած է իրեն. ամենամեծ խումբը 500 հոգին չէ անցած. օրինակ երբ «Ղազիր» ըսուած զինուոր առջն թրքական 15 հազար զինուորներուն յաղթած են, թիւերնին այդքան էր միայն, բայց չնորհալ զիջքերնուն որ լիւնային և անառիկ է, իրենք ալ կտրիճ և քաջ ըլլալով, կրցած են զիմանալ երկար տարիներ: Զատ քաջեր փայլած են իրենց մէջ, և ժողովրդին ու շաղկապեան ու զավասանքին արժանացած են: Մէկը, կատաղութիւնէն բոլորած արհամարհելով հաղարարութիւններու վզովը, վազած է թրքական բանակը՝ թնդանթաճիզը գնդակահար ընելով, շարկած է թնդանթաճը ուսին և փախած է իր խմբին մէջը անվտանգ, սարսափ ու յուսահատութիւն ձգելով թնդամի բանակին մէջ և քաջալերութիւն ներշնչելով իր ընկերներուն: Մինչև 1860 թուականին՝ Թուրք իր վայրենութիւնն ու ակարողութիւնը անգամ մը ևս ցոյց տալու համար՝ Դամասկոսի խաղաղ քրիստոնէականներն իր վրէժը լուծել ուղեց, ու հոն անգութ կտորած մը կազմակերպեց որ առիթ առաւ Նախօլէոն Գ-ին ֆրանսիական զորահաւորները Պէյրութի առջև շարելու և ֆրանսական զինուորները ցամառ պարպելու, որով Լիբանանը ազատուեցաւ վերջնականապէս թրքական լուծէն:

Այսօր Լիբանանը անուանապէս թուրքից գերիշխանութեանը տակն է, միայն կուսակալը Բ. Դրան ընտրութեամբ կը խրախուրդէ քրիստոնէայ ըլլալու պայմանաւ, երոպական վեց պետութեանց հաւանութեամբ, կառավարութեան միացեալ ամբողջ կողմնակցութիւնը տեղացիներէն է և ժողովրդի ընտրութեամբ. զինուոր չունին, փոխտով կը կառավարուին. ոստիկանները կուրծքերէն կարմիր «քայ թան»ով խաչ կը կրեն:

20-ին տասնամյակ, և թրքական դա-

նազան ծանր տուրքեր. մարդադուլի տարեկան 8 դր 30 վրչ, տուրք կը վճարեն՝ ներքին կազմակերպութեան ծախսերը գոցելու համար, ուրիշ ոչինչ: Օրէնքին խիստ կը դժուարեցնէր, անգործութիւնը երկրին ամէն կողմը կը տիրէ, կենաց, պատեւոյ և ինքնի պաշտօնութիւնը կատարեալ է. միայն խղճի ու խօսքի ազատութիւնը սպասուածին չափ չէ. և մարտատունները թրքաց կը պաշտպանեն՝ տեղացիներու հակոգութեան ու պահպանութեան տակ:

Ազատութեամբ սուլթանական լուծն, Լիբանանցիները անգաղապէս ուրիշ բռնապետի մը ճանկերուն մէջ բռնուեցան, այսինքն կաթոլիկ կղերքն, որ առիթէն օգտուելով, Նախօլէոն Գ-ի դուռ մարդաբերական ձեռնարկը կրօնքի ու կաթոլիկութեան ազդեցութեան վերագրեցին, և կապեցին ու շղթայեցին Լիբանանցի չնոմայ աթուրիս ոտքերուն: Լատին միսիօնարները անթիւ վաճառքի ու գաղութներ հիմնեցին և Լիբանանցոյ դաւանները խնայեցին իրենց ծնողքէն. անոնց խիղճն ու զգացումները զոյցան, ազատութեան տեղ հռչակ սովորեցուցին և մարդկութեան ու ազգութեան սուրբ զգացումները խնայեցին ու սպաննեցին այդ անմեղ երեխաներուն սրտին մէջ:

Միւս կողմէ սոյն սահմանափակ ազատութիւնը որ աւելի կրօնական տեսակէտով կըմտնէին քան անտեսական ու յառաջադիմական, իրենց զոհացում պատճառեց, որով զրկել քառորդ զար մը յեղափոխութեան ու յառաջագիտութեան ոգին իրենց մէջ թմբած մընաց, մինչև որ ժողովուրդը շատանալով և երկիրն արդէն սահմանափակ ըլլալով, սկսաւ անտեսական տաղանդը արեւել. գիտնութիւնները շատացան, սրուն բընական հետեանքն էր յեղափոխութեան արթնացումը, որ հոկայաբայ կը յառաջանար. երբ Ամերիկայի ճանապարհը ի-

րենց համար յայտնուեցաւ և ուշադրութիւնին այն կողմը դարձաւ որով յեղափոխութիւնը հարուած մը կերաւ ու տառապանքները ևս քնացաւ:

Ճիշտ յայտնի չէ թէ որքան ժողովուրդ գաղթած է Ամերիկա. ոմանք գաղթողներու թիւը մինչև 80 հազարի կը հասնէ, բայց շափաղանցութիւն է. հմուտ անձնաւորութիւններ ատոր կէտը կը կտրեն: Ամերիկայի հասանքը թէև տեսակետով մը յեղափոխութիւնը սպաննեց Լիբանանցոյ համար, սակայն ուրիշ կողմէն նոր ծնունդ տուաւ այդ ժողովուրդին, զայն իրենց, անոր աչքը բացաւ ու ազատութեան ու յառաջագիտութեան յարգը ըղձացուց անոր. Լիբանանցի գաղթականները յեղ թերթեր հիմնեցին Ամերիկայի մէջ, գիտական ուղղութիւններու վրայ հիմնուած մեծ կուսակցութիւններ կազմեցին, և յեղափոխութիւնը, իրական ու արժատեան յեղափոխութիւնը այսօր սկսաւ իրենց մէջ աւելի քան երբէք:

Տեսականութիւնն այժմ բարեբաւած է. Ամերիկա գացողները շատ յաջող կը գտնան, առեւտրի մէջ շատ ճարպիկ են. երկրին մեծագոյն արտադրութիւնը միտաքս է և զանազան պատուներ: Յօրենք Յիլիկիայէն կըստանան, շատ ազատաստեան ունին և հմուտ են նաւարկութեան՝ Յիլիկիոյ նաւահանգիստները կըլծան, Սուէտեայ, Իսթիստէրուն, Մէլիթի գանազան սպարներն ըստ վաճառականութիւն կընեն, մասնաւորապէս ցորեն կը գնեն այդ տեղերէն:

Հայկական փոքր գաղթականութիւն մը ալ ունեցանք հոն. 95 ի կուսարածն ու միջոցին Յիլիկիայէն քանի մը հրեաները հոն գաղթեցին և երկրի հանդիստ ու պաշտօն գտնելով հաստատուեցան. նշանաւոր վաճառահար հոն, «Ս. Անտոն» անունով, Զմմալայ ըսուած լեռան վրայ, Պէյրութ

Իսիդ. (Մի փոքր մտածելուց յետոյ): Գիտես, ևս այդ չօրայից չեմ: Կանայք—զբաղմունքի բաւելութեան, բայց սիրուց գուրս, ևս նրանցից փախչում եմ, որպէս ժամանակաւոր: Այ... ոչ, կանայք գործի մէջ—Ասուած ոչ անէ:

Կառլի: Դու սխալ ես... Նրանք խաղաղ միայն դրա համար են պէտքը...

Իսիդ. Լրտեսութիւն է...

Կառլի: (Շատ սառը և չոր): Այո... հաւանական է... (Դադար):

Իսիդ. (Հիացած նայում է սրբու վրայ): Դու չնաւ ես եկածն ես: (Մտածելուց յետոյ): Այ, ոչ: Ես ինքն կըտես ինքն այդ գործը:

Կառլի: Նշանակում է, դու ինձ չես հաւատում...

Իսիդ. Յիմար ես... Եթէ ես քեզ չընտաւտայի միջով կընտաւտայի տեսակցութեան ժամանակ ներկայ լինեմ...

[Մտածան նկար է մտնում]:

Մտածան: Պարսն մարկիդ դե-Պարսնիէն, հարցնում են, թէ կարող է սրբունը իրան ընդունել...

Իսիդ. Ժամը երկուսն է, տես... անգամաւոր ծին... Տես, ինչ ճշմարտապահ է... (Մտաւային): Խնդրէ պարսն Պարսնիէն փոքր ինչ սպասել... (Որդուն): Ազգում ես նրան տեսնել:

Կառլի: Ամենեկին ցանկութիւն չունիմ: (Իսիդ դուրը նշանով ծառային դուրս է ուղարկում):

Իսիդ. Թող մի թեթեւ սպասէ, դրա դէմ ոչինչ չունիմ: Բայց ինչ ճշմարտապահութիւն:

Կառլի: Հշմարտապահութիւնը բոլոր սնանկացածները քաղաքավարական ձեւն է:

Իսիդ. Դու սրամիտ տղայ ես... (Վեր է կենում): Աւերմն վճռւած է: Վաղը դու նրան կըբերես ինձ մօտ՝ ժամը մէկին:

Կառլի: Կաշխատեմ...

Իսիդ. Ի՞նչ խօսք է. «Կաշխատեմ», դա անհրաժեշտ է:

Կառլի: (Մտաւ լրտեսի): Ի՞նչ կըտես դու ինձ դրա համար:

Իսիդ. Տես յէ... տես յէ...

Կառլի: Հէ... Եթէ դու այդ գործով կըլնապատկում ես քո կաբոտութիւնը, այն ժամանակ դրան հաւատաւորեան դու կարող ես կըլնապատկել և քո բարեկեցութիւնը: Առեւտրական գործը միշտ գործ է մտնում...

Իսիդ. Այդ, զիմեմ լաւ չէ, դու ինձ տխրացնում ես: Միթէ ես երբ և իցէ քեզ մի բան խնայել եմ:

Կառլի: Աւերմն լաւ... միշտ վաղը:

Իսիդ. Բարե ճանապարհ... զրկէ ինձ, (համբուրում են): Իսիդ առեւտրելով ինչպէս է: Բաւական ես:

Կառլի: Հիմնովի մեքենայ է:

Իսիդ. Զգոյշ կցիր, տղա... Շատ արագ մի քշի:

Կառլի: Ե՛հ, մեծ բան չէ. ժամը 55 կըլնաւոր:

Իսիդ. Դա չափից դուրս չաւ է: Ես այդ մեքենաները չեմ սիրում: Այնուամենայնիւ, չըմտանաւոր, մընտա բարով անելու, համարելով՝ մօրք և քրոջ:

Կառլի: Իսիդ եթէ պատահմամբ երկուդուն «հրեշտակի» տեսնեմ... հրամարում ես նրան էլ համբուրել:

Իսիդ. Գէ՛հ, դէ՛հ, անդիտան երկուդ... յարկէ քո ծերունի հօգը: Նրան նայելու ոչինչ չտես երկու հարկը հաղարի մասին:

Կառլի: (Ծիծաղելով): Ա՛խ, հայրիկ:

Իսիդ. Յետեւութիւն մինչև վաղը, որդի:

Կառլի: Միշտ վաղը: (դուրս է գնում):

ԵՐԵՆՈՅԹ II

Խսիդոր, Մարկիդ դե-Պորսնիէ:

Իսիդ. (Դէմ գնալով մարկիդին): Պարսն մարկիդ, պատիւ ունիմ ձեզ ողջունելու:

Մարկիդ: (Ետեւային դէմք, ընտել հագնւած): —Թանկագին պարսն Լեւան: (Իրար ձեռք են թոթաւում):

Իսիդ. Ներդաւար եղէք, որ հարկադրեցի ձեռնապահ:

Մարկիդ: Ո՛չինչ... ոչինչ...

Իսիդ. (Վաղկաթու հրամայելով): Խնդրեմ որ մօտ լինեք, նստեք:

Մարկիդ: Ետեւային կըլնեմ ձեզ:

Իսիդ. Կարելի է ձեզ սիգար հրամայել: (Մարկիդ նշանով հրամարում է): Մի բաժակ պորտակ:

Մարկիդ: Ետեւային եմ և ըստ առաւել պորտակեմ...

Իսիդ. (Նստելով դրաներուն առաջ): Այո, պարսն Մարկիդ, երկար ժամանակ է, ևս պատիւ չեմ ունեցի ձեզ մեզ մօտ տեսնելու: Մենք դրացիներ ենք և կարծեօք, լաւ յարաբերութեան մէջ, բայց ահա տեսնում էք, ամենեւին չենք տեսնում, երբ տարին մի անգամ կամ մօտաւորապէս այդքան:

Մարկիդ: Ի՞նչ արած, զիմեք... ոչինչ է միայն մեր կեանքը... հաղարարը հոգսեր, արգելքներ, երբէք ի՞նչ քեզ չեմ պատկանում...

Իսիդ. Այդ դուք մեծ էք ստում:

Մարկիդ: Յետոյ... վերջին ժամանակը ես չաւ էլ դրաւած որդուս վերադարձով...

Իսիդ. Իսիդ դուք առանց ձեռնապահութեան բերէիք նրան մեզ մօտ: Ես բախտաւոր կըլնեմ նրա պի հետախույզի, Օրէնական իշխանագին քաջասիրտ ձեռնապահի հետ ծանօթանալու...

Մարկ. Նա հիմա Պարսնիդ է գնացել, իմ հօգուքը Սմարթեօզի մօտ...

Իսիդ. Ա՛: (Դադար): Նա բաւական է իր ճանապարհորդութիւնից... Շատ չէ յոգնել... շատ չէ տանջել անհոյ...

Մարկ. Ամենեկն ոչ... ես լիովին հիացած եմ ձեռնակից: Այդ երկիրը, ինչպէս ասում է նա, չափազանց առատ որսի տեղ է...

Իսիդ. Ի՞նչ էք ասում, միթէ...

Մարկ. Այո: Կարծեօք, առանձնապէս հետաքրքիր է, սիրամարդ որսալը...

թիւ 16 քիւմիսի դէպի հիւսիս, ծովէն 1500 ոտք բարձրութեան վրայ հիմնուած է. չնք՞ն հայալեւծեան և զեղեղեղութեան տեսակէտով առաջիններէն է, շատ ազարակներ և անտառներ ունի:

«Ս. Անտոն»ը Պապական Հայոց կը պատկանի. չեմ գիտեր ո՞ր թաւականին և ինչպէս հիմնուած է, բայց Հասունեաններու վէճին առթիւ զոյգուեցաւ ու միաբանները վաճառեցան, և երկար տոնն զոյգ մնաց. 95ի դէպքէն յետոյ որբանոց մը բացուեցաւ անոր մէջը, և այսօր քանի մը տասնեակ հայ որբեր հոն կը թուլթուին կոտնեն:

Պատկաւ

(Անահիտ):

ՆԱԽԱԿ ԽՊԱՐԱԳՈՒԹԵԱՆ *)

Յայտնի է. որ դանիացի հանճարեղ գրականագէտ—քննադատ Գ. Բրանդէսը ներկայ տարւոյ փետրուար ամսին Բերլինում արեւոյ մի հրատարակչին գեղեցիկ, սրտաշարժ ու հմտալի դասախօսութիւն, որի նիւթն էր «Հայերն ու եւրոպացի»: *) Աշխարհահռչակ քննադատի հանճարը հանրագիտական է, և նրա գրական գործունէութեան հետեւողները քաջ գիտեն, թէ որպիսի սէր է նա տաճակ միշտ դէպի ճշգրտած ուղեբեր, դէպի ազատութիւնը և առաջադիմութիւնը, դէպի բարձր գաղափարները, որոնք եղի են միշտ նրա մտքի, սրտի ու կեանքի ուղեղացիները: Տակաւին եօթ-ութ տարի առաջ նա բարձրացրեց իր հօր ձայնը—եւրոպայում ամենաառաջիններէն:

*) Սոյն նամակի մէջ այլ օրինակ ուղարկած է «Մշակի» խմբագրութեան:—Ծ. Յ.
**) Կարգադէր «Վերածնունդ» թիւերում Գ. Ս. Տալիբի «Մի հօր ձայն» վերնագրով յօդուածը:—Ծ. Յ.

րէց մէկը—յօդուած բազմաշարժար հայու-թեան: Այնուհետեւ ամեն առիթին նա գրել է հայութեան մասին, պաշտպանել է նրա ազատագրութեան գործը և պէտք եղած պարագային յայտնել, որ հայերը միայն գործով կը փրկուին իրանց դառն պրոլետինէ: Բերլինում արտասանած նրա ճառը մեծ յուզմունք առաջացրեց պահպանողական մամուլում, և այդ տեսակէտից Բրանդէսն էլ ունեցաւ իր բաժինն այն քարերից, որ այդ մամուլը ամեն պարագային չարտում է հայութեան դիմին: Բայց Բրանդէսը պաշտպանի ծառայ է և նա փորձով գիտէ, որ հասարակական այդպիսի մի գործիչ, ամեն երկրում, միշտ իր գլխի վրայ է կուտակում բուսական, հնամուտութեան ու պահպանողականութեան, որպէս և ապիկարները ու նախաանձոնների շանթերը: Կազմավորել համար յանդուգն մարտնչող իր ամբողջ կեանքով՝ Բրանդէսը եղբայրացի է եղած ամենածանր ու ազդեղ հաւատներին, նոյն իսկ իր հարազատ ազգի կողմից, որի ակարամիտ կամ ճիշդ-էրանական ու ստորարհուսոյ մասը դառն էր նիւթում մինչև իսկ նրա կեանքի դէմ դեռ արանից քսան տարի առաջ (Բրանդէսը հիմա 61 տարեկան է): Այժմ ամօթի կամ մոռացութեան պատանով է ծածկուած հասարակութեան այդ դաւադիր մասը: Բրանդէսն ունի երեք պաշտամունք, Գեղեցիկը, Ազատութիւնը և Կազմավորը, որոնց նա ծառայել է միշտ և որոնցով զօրաւոր՝ նա արհամարհանքով է պատասխանել իր դէմ կատարուող յարձակողներին, և այսօր ինքը մի անմահ անուն է կոտակում աշխարհին, մինչև իսկ միւսները...

Ահա, հայերս, պէտք է երախտապարտ լինենք նրան, որ իր մեծ, հեղինակաւոր ձայնը միախառնում է այսօր մեր աղա-ղակների հետ և պահանջում ազգայնութիւն: Սակայն հայերս սիրում ենք դա-

սեր տալ ոչ միայն իրարու, այլև... հանճարներին:

«Մշակի» սոյն տարւոյ № 77-ի էջերում գետեղած կողմի «մատենագրական» յօդուած: Նրա նիւթն է Բրանդէսի վերաբերեալ դասախօսութիւնը: Վերջին ժամանակներս միայն մէկը նրան հաղորդում է այդ յօդուածի մասին: Բնականաբար համակրական՝ յօդուածի վերջերում մի քանի դատեր են արուած աշխարհահռչակ քննադատին: Երկար տարիներից ի վեր բախտ ունենալով վայելիչ Բրանդէսի բարեկամութիւնը, նա խոսեց ինձ հետ այդ յօդուածի մասին, գլխաւորաբար նրա վերջին մի քանի կէտերի մասին, որպէս և նոյն կէտերի նկատմամբ հազարեւոյ ինձ մի քանի մտաւարտ անգիտութիւններ: Այդ կէտերը (բացի մէկից, որի մասին կը խօսեմ աւելի ներքեւ), այդ կէտերն, տաւում եմ, արդարեւ կարող էին նրան ոչ միայն դարձնել, այլև տարօրինակ թւալ: Նա ահա իր, Բրանդէսի, խնդիրքով ու յանձնարարութեամբ, հարկ եմ համարում հաղորդել հայ հասարակութեանը նոյն իր Բրանդէսի հետեւող բացառութիւնը:—

«Մշակի» յօդուածում կան յետագայ տողեր:—«Գ. Բրանդէսը ճառը դժբախտաբար պարունակում է իր մէջ և մի-քանի սխալներ, որ ծագում են հաւանորէն այն հանգամանքից, որ յարգելի հեղինակը հնարաւորութիւն չէ ունեցել կարճ ժամանակամիջոցում հայկական գրականութեան հետ լրիւ կերպով ծանօթանալու և երկրորդ՝ իր ձեռքի տակ չէ ունեցել նպատակաշարժար և անմիջական աղբիւրներ, հէնց այդ հանգամանքին պէտք է վերադառնալ այն բանը, որ նրա ճառի մէջ մեր տաղանդաւոր գրա-մատուղ Գ. Մուրզուկեանցը չէշաւած է իրեն հայ նշանաւոր բանաստեղծ (?), Աւետիս Նազարեթեան իրեն նշանաւոր

թատերագիր (?) և վերջապէս Չորանեանը իրեն հայ ազգի ամենաբաւ (?), որդի-ներէց մէկը: Որքան ուրախալի կը լինէր, եթէ վերադառնալ ճառը առիթ հանդիսանար դանիացի աշխարհահռչակ գիտնականի համար իր գրական գործունէութեան մի շնչին մասն էլ ներկայ հայոց գրականութեան պատմութեան ու ստեղծարարութեանը» և այլն...

Նրանք են «Մշակի» խօսքերը: Բրանդէսը պատասխանում է. —Որ եւրոպական մի գրող կարող է ծանօթ չլինել մի փոքրիկ ազգի և անծանօթ լեզուի գրականութեան, դրանում ոչինչ տարօրինակ չըկալ և դրա հակառակն է, որ պէտք է դարձնալի համարել: Նա կարող է «սխալներ» ունենալ այն անձնաւորութիւնների մասին, որոնց գործունէութեանը ուղղակի կերպով անծանօթ է, և Չորանեանի պարագային չմէկը լինելով, Բրանդէսը խոստովանում է, որ այդ պարունակ մասին իր տաճը մի բացառական քիւմիսայութիւն է, որին ինքը զոհ է եղել: Բայց նա կարծում է, որ «Մշակի» յօդուածագիրն է «սխալներ» անող Գ. Մուրզուկեանցի և Աւետիս Նազարեթեանի նկատմամբ: Բրանդէսը ցաւում է, որ յօդուածագիր համար «բանաստեղծ» բառը միայն այն նշանակութիւնն ունի, ինչ որ հասկացւում է հասարակ կերպով՝ այն է ճարտարապետական բանաստեղծութիւն: Բանաստեղծ խօսքը շատ աւելի լայն և շատ աւելի խոր խնամ ունի, և բանաստեղծական կարող է լինել թէ թատերական գրածքը, թէ վէպը, թէ արձակ, թէ տաղաչափ: Նա Բրանդէսի կարծիքով Մուրզուկեանցը բանաստեղծ է, որի գրածքներից գերմաներէնի թարգմանածները մեծ քննադատութիւն կարգադրւած է:

Աւետիս Նազարեթեան Բրանդէսն անւանում է «մեծ թատերագիր»: Այդտեղ էլ նա չէ կարծում, որ «սխալ» արած

Իսիդ. Միթէ:
Մարկ. Շատ վատագուտ է... բայց և այնպէս դուրսկան...
Իսիդ. Ուրեմն այնտեղ... այդ սիրամարդները շատ կատարի են...
Մարկ. Սիրամարդները... Ի հարկէ, ոչ, նրանք չեն կատարի, այլ վազրերը... սիրամարդները գործնում են այն անասուններում, ուր վազրեր են լինում: Տօնկիւնում, ուր որ եղջերու կայ, այնտեղ կայ և վազր, իսկ ուր վազր—այնտեղ սիրամարդ:
Իսիդ. Դա շատ պարզալի է:
Մարկ. Այնպէս չէ: Բոլորսը տաւում է, որ սիրամարդեր որսալը ամենահաճախական է աշխարհում...
Իսիդ. Համաձայն եմ, յօդուածիւնով, ինչ բան կարող է ճանապարհորդութիւնից լաւ լինել՝ երիտաւորներուն դուրսանելու համար:
Մարկ. Իսկ որ գլխաւորն է, հիանալի ժամանակ անցկացնելու միջոց է: Հնդկա-Չինի անտառները երբեմն Պարսիկի կամահայ ննջարաններից աւելի անվտանգ են...
Իսիդ. Դուք արդար էք... որովհետեւ, ուր կանաչի ենջարան կայ, այնտեղ և կին կայ, իսկ ուր կին կայ... այնտեղ կայ և...
Մարկ. Աղաւթիկ...
(Ծիծաղում են):
Իսիդ. Կամ ճագար... (ծիծաղում են): Նա այնքան վատագուտ չէ, որքան աղաւթիկը...
(խօսակցութեան ժամանակ, հեղափոխութեան ժամանակ է իրարից քաշելը):
Մարկ. Նա իրաւի շատ ուրախ եմ ձեզ տեսնելու, թանկագին պարոն Լիչա... (Կարգար): Նա իրաւի շատ բախտաւոր եմ, որ ձեզ տեսնում եմ... (Կարգար): Բացի իմ գզացած... այս այցելութեան բաւականութիւն չեց...
Իսիդ. Դա լիովին փոխադարձ է, պարոն մարկի:
Մարկ. (Շնորհակալութեան ցոյց): Նա ցանկա-

նում էի ձեզ յայտնել մի քանի բաւականին նշանաւոր բաներ:
Իսիդ. Նա լիովին պատրաստ եմ ձեզ ծառայելու, որքան մարդկեղ...
Մարկ. Ահա ինչ է բանը... (Ձեռնոցները հանում է): Գործը վերաբերում է Կարսի վերաբերեալ հան-չիւններ մտքերուն, Միլիւնի փայտալաճաւոր...
Իսիդ. Կիտեմ... դիտեմ...
Մարկ. Գործը առաջ չէ գնում... հոտարն էլ ինձ տեղեկացնում է, որ դժբախտաբար, մեծ գումարի վրայ յոյս դնել անհնար է...
Իսիդ. Նա բոլորովին արդարացի է ասում, պ. մարդկեղ...
Մարկ. Ա՛, դուք ևս նոյն կարծիքի էք...
Իսիդ. Այո...
Մարկ. Նա դանիացի երկրից էի կրում: (Կարգար). Դա ինձ համար մեծ կորուստ է: Դա ինձ աստիճանահասցեւորում է: Այժմ անհա, ևս մեծ գումարներ եմ վճարելու, իսկ ազատ փող չըկալ: Այո, խոստովա-նում եմ, ևս շատ նեղ դրութեան մէջ եմ... շատ ան-հանգիտ եմ: Ահա դրա համար ես եկել եմ ձեզ խնդ-րելու՝ ինձ կրկին երկու հարիւր հազար ֆրանկ պարագր տալ...
Իսիդ. (Շատ հանդիս): Տեսնեմք, պ. մարդկեղ... տեսնեմք...
Մարկ. Դուք երեւակայի չէք կարող, որքան ինձ կրպարատաւորացեմք, թանկագին պարոն Լիչա...
Իսիդ. Ահա, լաւ բան: Բոլորովին պատահաբար ձեր թղթերը այստեղ ձեռքիս տակն են: (Չարդ: Գէմ-քով: Տեսնեմք, տեսնեմք: (Բնում է թղթերը): Չորս օրվապայտներ երկու հարիւր հազարով ֆրանկի, մէկը ևս չորս հարիւր հազարով—բոլորը ի միասին՝ մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար: Յետոյ տարեկան հինգ տոկոս, երկու տարի չըվճարած—բնդ ամէնը՝ մէկ մի-լիոն երեք հարիւր քսան հազար: Ուղիղ է:
Մարկ. Բոլորովին ուղիղ է:
Իսիդ. Ա՛յդպէս, այո: (Աչքերը տատառալիկ ուղ-

ղեղով, կարծես, մաքի մէջ հաշիւներ է անում): Ո՛րքան էլ ցաւ է ինձ, մարդկեղ, բայց այս անգամ ես չեմ կարող...
Մարկ. Ուրեմն դուք բացառում էք:
Իսիդ. Ախտալով, պէտք է բացառեմ...
Մարկ. Բայց ևս ձեզ բերել եմ ամենահաստատ ապահովութիւններ...
Իսիդ. (Ծամածուկով): Արկին դրաւակոտներ:
Մարկ. Ձեզ աւելի հաստատ ապահովութիւն է ինչ է հարկաւոր:
Իսիդ. Լաւ. բայց չէ որ ձեր հողերի վրայ, նրանց զննի աւելի պարտքեր կան:
Մարկ. Ներեցէք, խնդրեմ...
Իսիդ. Ձեր հողերը վատ են մշակում, մորանց շատ բարձր թողի են արած: Աղտոտները քայքայում են... դուք ձեր անտառը սպառել էք: Հալիւ հող եւ կա-րող եմ նրանից մէկ միլիոն տոննալ—գրան էլ պէտք է ուրախ լինել:
Մարկ. (Արագ): Ի՛նչպէս թէ՛ նրանից տոննալ:
Իսիդ. Հ՛մ...
(Կարճատեղ լուսնիւն):
Մարկ. Բայց ես կարող եմ ձեզ ուրիշ տաղահո-վութիւններ տալ: Առաջինը իմ ազնիւ անունը...
Իսիդ. Նա շատ լաւ դիտեմ նրա գինը և նրան գնահատում եմ արժանապէս... Բայց գործերի մէջ մեք նրան չենք ընտելում...
Մարկ. Յետոյ... ինձ պատկանում է հօրաբերոյն Սոսրիեօյի ժառանգութեան մի մասը:
Իսիդ. Ե՛...
Մարկ. (Շեշտով): Նա ութսուն երեք տարե-կան է:
Իսիդ. Ա՛յո, այդ ժառանգութիւնները... այն էլ այժմում:
Մարկ. (Ճշգրտած, բայց արժանաւորութիւնով): Գեղեցիկ, պարոն: (Վեր է կենում): Ինձ մնում է միայն ներողութիւն խնդրել, որ անհանգստացրի...
Իսիդ. Պատիւ արեք ինձ, նստեցէք, Մարկիդ:

հայն
դիւ
րովի
քեան
րծերի
ացած
ուռ-
78 ք.
սխա-
հա-
իւրի
քի-
նա
ստում
ասե-
ում-
իւր
այա-
լարն
եան
բան
ործն
րիւ
յած,
նա-
վեր-
բո-
նա
աւ-
մե-
եսե
այ-
իւ-

բազմաթիւ անհա կնոջից: Նա ծնել էր 1840 թ. Բազմաթիւում: Նա դեռ ուրի սարեկան էր, երբ հայրը վերադարձաւ Բազմաթիւի և սկսեց հայրենիքի ազատութեան պայքարը: Երբ նա մայրը ամուսնուց քննարկեցելով նա բարձր եկեղեցի արկածներում յոգնածութիւնից, և շարժարկներէից մի գիւղականի խնդիրով, հայրը նախ սարսափեց, որ Նիցցայում և Եւրոպայում 19 տարեկան հասակում Մեհնսթին արքան 1859 թ. պատերազմներում ամենաբազմաթիւ անհա կնոջից մեկն էր: 1862 թ., երբ նա հայրը վերադարձաւ և պիեմոնտացի ձեռքի գերի բնակ, Մեհնսթին նա անհա կնոջ ախար Կապուրի:

Երբ 1866 թ. Վիկտոր-Էմանուէլը յանձնեց Գաւրիալու Տիւրում աւա-ստիւնից դէմ պատերազմող զօրի զօրա-վարիւնը, Մեհնսթին նախաձեռնեց «Կարմիր զօրաւարներ» գնդի գնդա-պետ, իսկ 1867 թ.ին պատերազմ Եւրո-պայի մեծագոյն զինուորների գլուխ էր անցած և պատերազմում էր Ֆրանսիական զօ-րի դէմ պատերազմելով դուրս գնալ այդ երկրից:

Չին յետոյ այդ հանգամանքին նա Ֆրանս-գերմանական 1870 թ. պատե-րազմում, սուր ձեռքի Ֆրանսիացոց անհա կնոջ ախարում էր Կեմանիայի դէմ:

Այդ պատերազմից յետոյ նա վերադա-րձաւ Բազմաթիւ և այլ ևս զինուորական պատերազմներ չուղեցաւ անսկզբի. խաղաղ կեանք էր վարում և գիւղականութե-նով էր գրգռւած: Նա վաղիւ էր ա-մենիւ յարգանք էր իր հետո հօր ար-ժանաւոր արդիւն էր համարում:

Վ ա Ր Ա Յ ա Վ ա Ն

Հաւատարմ աղբիւրից տեղեկացանք, որ թէ՛ Տիւրի երկուստեք զարդանքի մեծարդոյ

հոգաբարձութիւնը տեսչի պաշտօնով հրաւերել է պ. Լեոն Բարայեանին, որ մի քանի տարիներ շարունակ Երևանի թեմական դպրոցում ուսուցչի պաշտօն էր վարել: Գովելով հոգաբարձութեան այս քայլը, որ վերջապէս մի ձեռնհաս մարդու են յանձնում դպրոցների ղեկը, կըցանկանանք, որ պ. Լ. Բարայեանը այդ պատասխանատու պաշտօնը ստանձ-նելով՝ բարձրէ դպրոցների վիճակը և իրականացնէ այն յոյսերը, որ առհասա-րակ պիտի ստանալ զէպի այդօրինակ հիմնարկութիւնների ղեկավարներին:

Գ Ր Ա Վ Ա Ն Ն Ո Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Ն Ո Ր

Խմբագրութիւնն ստացել է հետեւեալ հրատարակութիւնները.

1. Եւրոպայի հայ ուսանողական միու-թեան՝ «Հայուհիներ», «Հերոսը», «Ա-զատութեան երգեր», «Ազատամար» «Մա-տունը» և «Հայրենասէրի տղերքը», փոք-րիկ ժողովրդական գրքոյկները:

Իւրաքանչիւրի գինը 20 սանտիմ:

2. «Մի խոստովանութիւն», վէպիկ Գոլ Բուրժէի, թարգմանութիւն պ. Յա-րոյի: Գինը է 15 կ:

3. «Աղջիկ», ա. հատ. բժշկագիտ Վ. Արծրունու: Գինը է 60 կ:

4. «Բազմաթիւ Եւրապական բարձրագոյն»:

Տիւրան նուստարգանցի: Գինը է 50 կ:

Արդէն քանի տարիներ է ի վեր առանց ազմուկի այս հայ գրականութեան ան-խոնջ մշակը գիրք գրքի հետեւի ի լոյս է ընծայում. «Հայ ժողովրդական աւան-դութիւններ և հէթիւթիւներ» վերնագրով անդնահատիկ ժողովածունքը, որոնք ի միասին առած մի նշանաւոր գործ է ներկայացնում: Գ. Նուստարգանցի նը-ման համեմատ աշխատաւորներին մենք հայեւս ոչ միայն յորիւնանելով շինք

յարգում, այլ և ոչ մի խրատականը, ոչ մի գնահատութիւն չենք ցոյց տալի և այնուամենայնիւ նա չէ վստահում և շա-րունակում է իր աշխատութիւնը և ահա ընծայում է ժողովրդին վերելք ցոյց տաւ՝ բազմաթիւ, որի մէջ ժողոված է Եւրապական երկրի՝ ժողովրդական բա-ռերը, ոճերը և դարձածքները: Աւելորդ է ասել, որ նոյնանման աշխատութիւն-ներ մեր բոլոր գաւառական բարձրակե-րի անհրաժեշտ կարիք է. կանցնեն մի քանի տասնեակ տարիներ և այդ հայկա-կան լեզուի մարդու մարգարտները կան-հետանան և մենք հեռու բուն հայ ժո-ղովրդական կեանքից. կըշարունակենք ձորացնել մեր լեզուն օտարոտի և ար-հեստական դարձածքներով, այն ինչ ժողովրդական բարձրանքի մէջ ամբա-րած են գեղեցիկ ոճեր և դարձածքներ: Ցանկալի էք, որ ի յնչապէս գնահատէին պ. Տ. Նուստարգանցի աշխատութիւն-ները և խրատական նշան իր աննման գործունէութիւնը եւանդով առաջ տա-նելու:

4. «Առածուն թէ՛ Մամոնային», կոմս Լև Տալեսայի: Թարգմ. Յ. Ստեփանեանի: Գինը է 3 կ:

Հ ե Տ ա Ր Ֆ Ր ա Վ ա Ն

Տեղեկութիւնները, որ շարունակ ստացւում են Մակեդոնիայից, այնտե-ղի ստատկացած աղբիւրի ազատամար-թեան և տաճիկների բուլղարական ազ-գութեան զինին խաղաղած սպիւր հա-լածանքների մասին, ծայրահեղ աստի-ճանի պայքարել են իշխանութեան բուլ-ղար ազգաբնակչութիւնը: Ժողովուրդը հաւաքում է բազմաթիւ ժողովներ, ուր ամենալու հրետոյներ պրոֆեսսորնե-րից, գրականագէտներից, հրատարա-

կախօններից և բուլղարական ինտելի-գենցիայի մտաւոր ներկայացուցիչներից, արտասանում են կրակած ազգաբնա-կան-պատերազմական ճառեր:

Բուլղարական ազգութեան արա-մադրութիւնը պատերազմական է և հազիւ թէ տէրութիւնը կարողանայ այդ տաճիկներին դէմ ծագած բնական զայ-րոյթի և մակեդոնիայի բմբիչներին համա-կրել: Հասանքի առաջն առնել: Սոփիա-յում հրետոյների ջերմազին ճառերից յետոյ բազմամար ժողովում միահոգի ընդունեցաւ հետեւեալ որոշումը.

«Այսօր, օգոստոսի 2-ին 1903 թ. մայ-րաքաղաքի բնակիչները, ժողովուրդով «Նէ-ֆիտ Բիւսիկ» քաղաքային դպրոցի գաւ-թում, քննելու համար այն հարցը, թէ ինչ միջոցներով չպէտք է պաշտպանել Մակեդոնիայում և Ալբանիայում չըջա-նում սկսւած ընդանուր յուսարէկ կը-ռիւր և լսելով Կարապոլով և Զարտանով հրետոյների մեծ զեւեցիկ:

Յայտնել լի ու լի համակրանք մեր եղբայրներին, որ կռիւ են մղում Մա-կեդոնիայում և Ալբանիայում չըջանում: Գիմել կարողական հասարակութեան կարծիքին, որ նա պահանջէ տէրութիւն-ներից իրազօրեկութեւ այն խոստացած իրա-ւունքները, որոնց առթիւ այժմ տրու-ն է թափում:

Որպէս զի սկսած գործը յաջող կը ունենայ, բուլղարական ազգաբնակչու-թիւնը պատրաստակամութիւն է ցայա-նում օգնել մակեդոնացի պատերազմող-ներին, ինչպէս բարոյապէս, նոյնպէս և նիւթաւորապէս:

Յիշեցնել բուլղարական տէրութեանը, որ նա պահանջան կանգնի բնդհանուր ազգային շահերին և հրաւերել բուլղա-րական ազգաբնակչութեանը սկսւած գործին օգնութեան հասնել, ով ինչով կա-րող է: Նեկէնքը ուղղել մակեդոնական գործի ներկայացուցիչներին:

ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐՆԵՐԻ ՊԱՃՏՊԱՆ

Վեպ Ա. Բրաւուրի

Եւրոպայի մաս

III.

Գարեկեց Եւրոպայ: Վիկտոր Ֆրիսպոլ: Լուի Գոդիներ: Սիլվիո Մորլա, Frisepoil մականունով: Անգլիացի-ների և Ֆրանսիացիների մէջ: Մո-րաուի երգը: Անգլոսաքսոն: Գոդի: Ռոբերտի ջանքերը: Ապագայի յոյ-սերը:

Այն ծաղրական մականունը, որով այնպէս ու-րախութեամբ կրեց իրան Սիլվիո Մորլա, սո-ստակներ և իրաններների ծիծաղը շարժեց, որոնք սպաններից մի քանի քայլ հեռու էին կանգնած և նրանք էլ սկսեցին կատակներ անել, որոնց, բնական ձևերով օժտւած, Բալանիայցի պատմականում էր դարձնա-լի արագութեամբ, որովհետեւ լաւ էր խօսում սպանի-երէն և բաւական սուր լեզու ունէր:

—Ո՞րտեղ էիր դու, — հարցրեց նրան Լուի Գոդի-ները: — Գարեհեմ, դու սովորութիւն չունես թաղանթ թշնամուց:

—Ներքեց, կապիտան, որ ես չըմանակցեցի այդ փոքրիկ զինուորական պարին... Ես կանգ առայ իմ վիրաւորւած ընկերոջս բարձրացնելու համար, որը վայր էր ընկել ձիուց: Մենք դուռ էինք միասին, երբ յանկարծ մեզ պատահեց մի թշուա կին նրկաներով, որոնք լալիս էին, որովհետեւ նրանց վախեցնել էր կը-ռիւր:

—Դու, հաւանքէն, Խուսա Փրազոզան է իր ե-րկնանքով, — ընդհատեց նրան Գոդիները, որը հասկա-նում էր ֆրանսիական և այդ լեզուով բաւական լաւ խօ-սում էր:

Բարկի: Բայց դա մի տոճուդ է: Իսկ. Դա տոճուդ է, այլ դուրծ է: Բարկ. Դուք ուղում էք ինձ դնել... ասացէք... ինձ դ'էր:

Բարկ. Ահա կրկին ճառան խօսքեր: Բայց ոչ պ. Մարկի, ես ուղում եմ ձեռն փրկել անխուսափելի սը-նանկութիւնից: Աւելի լաւ կը լինէ, եթէ ձեզ հարկա-ւորի խօսքեր ձեր փառայեղ Պորտիէ կալածքը կրճա-տել միջոց գերան ձեր սովորական փարթում կենցաղա-վարութեան ձեր, ասանջել պաշտօնականների ձեռքը... ձեռքի պարագրի ասու... պրօտեստի ներկայացրած մուրհ: Կենք, փաստարանների և պարտատէրների դու-մարտի, ստացուածքի ցուցակագրութիւն, անուրդով փառաւ... ձեր փառայեղ դրուարը կըքաջաչել բո-լոր պատրաստութեամբ, զարգարած պրաւակաւոր մար-կանքով... և դեռ բախտաւորութիւն է, եթէ երկա-րաւան շարժարաններից յետոյ, դուք, ինչպէս իմ կա-ռաւարից դե լա—ձեռնանելի, հայրը մի ուշադրել տեղ գտնէք... ինչպէս չնորձքով մարդու մօտ: Հա-ւատարմէք իմ փորձառութեանը, ես երկու անգամ սը-նանկ ցեղ եմ և գլխում, թէ դա ինչ հոտ ունի: Բայց ես, գլխով, տոկուն մարդ եմ... իսկ դուք միայն սկզբ-բունքներ անելք՝ թոյլ պաշտպան ձեզ համար—այդպիսի դժբախտ գէպերում...:

Մարկ. Ինձ դնել, ինձ:

Բարկ. Դէ, դուք միջ կրկին մի և նոյնը, ես չեմ գնու, այլ փոխանակութիւն եմ անում... գործե-րը փոխադարձ փոխանակութիւն են, փողը, հողը, արե-աղան, հասարակական գիրքը, սէրը, խելքը, տարան-դը—բոլորը փոխանակում են չունեցածի հետ: Եւ, հանդիսաւ կղէք, դուք մէջ ոչ մի ապօրինութիւն, ոչ մի անաւանութիւն չը կայ:

Մարկ. (հանգստանալով): Բայց իմ որդին ամե-նիկն փոխաւորութիւն չունի ամուսնանալու...

Բարկ. Այո գիտեմ: Բայց չէ որ չառ անգամ այն ես տեսում, ինչի վրայ բոլորովին չեմ մտածում: Ինչ պէտք է արած—Չընախադրւած հանգամանքներ,

կեանքի ձախարակութիւններ երբեմն փոփոխում են մեր ամենահաստատուն նախադրումները: Ա՛խ, պ. մարկի, եթէ միայն դուք ինձ թոյլ տայիք ձեզ ճանապարհ ցոյց տալ... ինչ փառաւոր, ինչ պատական գոր-ծեր մենք կըլիտարեմք երկուսով, հաւատացում եմ: Այո, ի միջի այլոց, գլխով, Պորտիէ ամբողջ, այն փա-ռանկ ամբողջ, որ ձեր հանգուցեղ կղայրը, իր սնան-կանաւոր յետոյ, ծախեց իշխան Կարապոլին, մի քա-նի ամիս յետոյ կրկին ծախելու է:

Մարկ. Միթէ:

Բարկ. Դուք այդ չըղկաւէք:

Մարկ. Ոչ:

Բարկ. (յուսադրող ժպիտով): Ահա տեսնում էք: Դուք ես գալի, որ ես պէտք է հոգ քաշեմ ձեր ըն-տանեկան գործերի մասին... Ես կարող էի գնել այդ ապարանքը և ամբողջապէս նրա դարւածքով, թան-կալին իրերով և ժողովածութեան ընծայել իմ աղջը-կան նրա պատկերու օրը: Դիւտ աղբարական ընծայ կը լինէր, Զիզ հետ մենք ինչ չէինք կարող անել: Ազգակցական կապերով և ընդանուր շահերով միացած, մենք ձեզ հետ կըլիտարեմք ամբողջ աշխարհը: Նոտ հեշտ... (Կապար: Մարկիդը ընկղմած է մասածմուն-քի մէջ): Ի նկատի ունեցէք, որ մեր այս փոխադարձ փոխանակութեան մէջ, դուք այնքան էք ապրի, որքան և ես, այնպէս, որ ի վերջոյ, երկուստեք լիովին օրե-նապահութիւն է: Միեւն անգամ, եթէ կուրի այն ինչ գուր էք ներս բերում, կուրի փողով—իսկ դրանից միշտ պէտք է սկսել, որովհետեւ ամէն ինչ գնահատում է բա-ցաւապէս գրամով—այն ժամանակ ձեր գրամը, դուք, իմից բաւականին մեծ է: Հասարակ մի հաշիւ, որ պէտք է հանգստացնէ ձեր ինքնապատկութիւնը: (Մարկիդը դուրս շարժում է): Մի խօսքով, եթէ այս գործի մէջ մէկը գնւած է, այդ ես եմ, ոչ թէ դուք: (Մարկիդը ստատկացող պարմացքով նայում է Լևիայի վրայ): Այո, այո, այդ անկերն է: Առաջինը՝ դուք ունիք մեծ պատիւ և համարում ձեր մօրեղբոր որդու ժենիւրալ Բարապի մօտ, որ չուսով նշանակելու է ժենիւրալ չապիլ դը-խաւոր:

(Գլխարկներ)

Հրախիւնը բոլոր բուրգարական իշխանութեան բնակիչներին. հետեւի սոփիական քաղաքացիները օրինակին և միահոգի ցայց տալ իրական օգնութիւն և կազմակերպել նոյնպէս ընկերութիւններ Մակեդոնիայում պատերազմող եղբայրների օգտին:

—«Вечерн. Почты» խօսքով, օգոստոսի 2-ին, Սոֆիայի աւստրո-ունգարական դեսպանական գործակալը այցելեց նախարար նախագահ Բագե-Պետրովիչին և բերանացի յայտնեց իր իշխանութեան երկրէլը, թէ բուրգարական վերջին մեծ մարտերումը կարող է ճանկատանի գոգոհութիւնը արթնացնել: Երբ այդ գործակալը կարծիք յայտնեց, որ այդ մեծ մարտերումը տեղին կըլինէր Մակեդոնիան խաղաղացնելուց յետոյ, նախարար նախագահը պատասխանեց.

—Պ. գործակալ, ինչ բարեփոխութիւններ մասին կարող է խօսք լինել, երբ բուրգարական ազգայնականութիւնը բնաջնջ արած լինեն: Այդ կոտորածը նախապատրաստած է կանոնաւորապէս և զուրկ կարող էլք օգնել, ոչ թէ բարեփոխումներ խոստանալով, որ կարող են տեղի ունենալ բնակիչներին ամբողջապէս կոտորելուց յետոյ, այլ քրիստոնեաներին կոտորելու առաջն առնելով: Այդ դէպքում Բուրգարիան ձեռք կընայատէր: Հակառակ դէպքում, մենք չենք կարող երաշխաւորել, որ իրերը դուրս թողնեն աւելի չըրարդէի: Նոյն մտքով նախարար նախագահը յայտնեց և Փրանսիական քաղաքական ներկայացուցչին, իսկ տաճկական գործակալը Ալի-Ֆերուհ բէյին նա չառ տառն ընդունեց:

«Трудн. Агет.»-ին գրում են Թաւրի-գիւր, օգոստոսի 10-ից: «Այսօր այստեղ հանդիսաւոր կերպով կայեացաւ ամբողջ արեւմտեան Պարսկաստանում Ազերբայջանի թեմական փակ արտագաղթարանի օրհնութիւնը և բացումը: Հանգէսի հետ

միացած էր՝ հայերէն «Գործ» առաջին շաբաթաթերթի և Ազերբայջանի թեմի եկեղեցական ինքնավարութեան կանոնների հրատարակութիւնները: Նոր կարգավարութիւնը ընտրողական սկզբունքի վրայ է հիմնւած. եղեղեցիներին և բարեգործական հիմնարկութիւններին վերաբերեալ բոլոր գործերը վարում է հոգեւորականութեան հետ ի միասին և ծխականներից ընտրւած ներկայացուցիչներ: Նոր սպարանում տպագրած նոր կանոնադրութիւնը, այդտեղ իսկ վաճառում էին ցանկացողներին:

Մագիստրից յետոյ կատարւեցաւ օրհնոյն Վիրգարեգեանի հոգեհանգիստը, որի ժամանակ թեմի առաջնորդ հայր Մուրադեանը խօսեց հանգէսին պատշաճ մի ճառ և յայտնեց, որ Վիրգարեգեան եղբայրները կառուցել են նոր օրհնած տապարանը յիշատակ հանգուցեալ Նիդարէթ Վիրգարեգեանի:

Շրագատաղարանը պարգարւած էր գրօշակներով: Մեքենայական բաժնի պատի վրայ չքեղանում էր Նիդարէթ Վիրգարեգեանի պատկերը բնական մեծութիւնով, հարուստ չիշտանկի մէջ, իսկ նրա երկու կողմը եղբայր Վիրգարեգեանների լուսանկարները: Օրհնութեան ծիսակատարութիւնը վերջացնելուց յետոյ, տպարանի աշխատակները կանգնեցին իրանց տեղերը և սկսեցին դուրսել: Թեմական առաջնորդը, մեքենայի տակից հանելով նորածին «Գործ» շաբաթաթերթի համարները բաժանում էր հանգիստականներին: Հանգէսին ներկայ եղող ժողովուրդը հետաքրքրութիւնով գննում էր նրա համար նոր գործը և ուրախութիւնով ընդունում էր Մուրադեան հայր սուրբի ձեռքից, նրա աչքի առաջ տըստգրած շաբաթաթերթը:

—Ինչպէս լուսւմ ենք Նրեանաբնակ հարուստ վաճառական պ. Տիգրան Աֆրիկեանը, մի կըթւած և միշտ ժողովրդասօ-

գուտ գործերի համակող անձնաւորութիւն, մտադրել է իր պարսկաստանցի եղբայրների կըթուութեանը նպաստելու համար, Աստղատական երկրի մէջ բաց անել հետգհեռէ 20-ի չափ սկզբնական ուսումնարաններ որոնց տարեկան ծախսերը հոգալու համար նշանակել է տարեկան 10,000 ռուբլի:

—Հանգուցեալ լորդ Սալիսբըրիին թողել է 40 միլիոն ռուբլու ժառանգութիւն: Այդ ահագին կարողութեան մեծ մասը ստանում է նրա աւագ որդին՝ Վիկտոր Կրանբորնը, որ այժմ արտաքին գործերի նախարարի օգնական է և արժանանց յետոյ անւանելու է լորդ Սալիսբըրի և ժառանգելու է իր հօր տեղը լորդերի պալատում:

Լ Ո Ւ Ե Ր

Երեանից «Կապիւ»-ին գրում են, որ այնտեղ է գնացել վերջերս կովկասեան հրացանաձիգ 2-րդ բրիգադի երեք բաժնիկներ:

—Ախալցխա քաղաքի իրաւասունների պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցը լրանում է առաջիկայ սեպտեմբեր ամսի 23-ին: Թիֆլիսի նահանգապետի պաշտօնակատարն Ախալցխայի քաղաքային աւագին առաջարկել է պատրաստութիւններ անել նոր ընտրութիւններ կատարելու առաջիկայ 1903—1907 թ. քառամեակի համար:

—Պետերբուրգում հիմնում է մի նոր ընկերութիւն կայսրութեան մէջ բնակող ալազաւան աղբերի կրօնն ու կենցաղավարութիւնը ուսումնասիրելու համար: Այս ընկերութիւնը ճիւղեր է ունենալու այլադասանների կենդանեւորում և ի միջի այլոց, Թիֆլիսում:

—Երկուշաբթի, օգոստոսի 12-ին օրը ցերեկով, Թիֆլիսում սպանութեան փորձ կատարեց Յովհաննէս Բողաբջանցի կեանքի դէմ նրա ծխախոտի խանութում, Գվալքովայա փողոցի վրայ: Փորձն անողն էր նրա նախկին գործակատար Նիկողոսյան Սահակեանը: Սահակեանը մտնելով Բողաբջանի խանութը, նրա հետ ունեցած սուր խօսակցութիւնից յետոյ, հանեց զրգանից ա-

տըճանակը և երկու անգամ արձակեց Բողաբջանի վրայ, սակայն երկու գնդակն էլ վրէպեցին, որով Բողաբջանն անվնաս մնաց: Ոճրագործին խելոյն ձերբակալեցին և դիմաթափ արին:

—«Юж. Кр.» թերթին Թեհրանից հաղորդում են, որ այնտեղ մեռել է յայտնի աւագակ Քեանթը, որ մի ժամանակ սարսափի մէջ էր պահում զրեթէ ամբողջ Անգլիկոսկոստ մօտ 16 տարի և այդ ժամանակամիջոցում, իր ասելով, սպանել էր մօտ 120 հոգի: Վերջերս նա փախել էր Պարսկաստան, ուր վարում էր սաղաթաթի պահանջը գործարքի հրամանատարի պաշտօնը:

—Իրմանական զաղութները այսուհետև անցնում են նահանգական հաստատութիւնների տեսչութեան տակ, այդ պատճառով երկրադործութեան և պետական կաւածների կովկասեան վարչութիւններին պատկերած է այդ զաղութներին վերաբերեալ բոլոր գործերը յանձնել նահանգական դիւղական գործերի ատեսներին:

—Ռուս-պարսկական առևտրական յարաբերութիւնները զարգացնելու համար Թեհրանում կազմել է «Յոյս» անունով մի ընկերութիւն, որը Պետերբուրգից ապաւրել է մի ելքերական աւտոմոբիլ ապրանքներ փոխադրելու համար: Եթէ փորձը յաջող լինի ընկ, մտադիր է աւտոմոբիլների թիւը աւելացնել: Ընկերութիւնը «Կապիւ» լրագրի ասելով, յոյս ունի իր ձեռքն առնել բոլոր ապրանքների փոխադրութիւնը Թեհրանում և երկրի այլ տեղերում:

ՆՈՐԱՅՈՑՆ ԶԵՆՈՐԱՐԱՅՈՑՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պետերբուրգ: Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկոլայիչը ուղեղի մէջ արեւհոսութիւն ունեցաւ և մարմնի ձախ մասում կաթւածի նշաններ կրեացին: Օգոստոսի 17-ի գիշերը Մեծ Իշխանի գրութիւնը հանդիստ էր: Կաթւածի կրակները գեւե անվերջ լինէին: Դիտակցութիւնը պարզ է, սրտի գրութիւնը կանոնաւոր է. վարկերակը 64 է, տաքութեան չափը օգոստոսի 16-ի երկրորդին—37,0, իսկ 17-ի առաւօտեան—36,7:

Ուրիս: Բէյբութի ամբերկական փոխհիւպատոսի կեանքի դէմ սպանութեան փորձի առթիւ մեղադրուողները բանտարկւած են և դատի են յանձնւած:

—Կարծեմ այդպէս, է—չարունակեց Մորսար:—Նրանց մօտ գտնուում էին երեք թէ չորս յիմարներ, որոնք թոյլ էին տալիս նրանց բոլոր ձայնով զրաւել և ոչինչ չէին կարողանում գտնել նրանց միութարեկու համար... ձգմարիտ, կապիտան, ես չեմ կարող նայել լաւ տղաների, քանի որ այդ ժամանակ ես էլ իսկոյն հին վառարանի ծածկոցի նման փափկանում եմ... Ես նրանց չառ յիմար յիմար բաներ ասացի և այնպէս խառնեցի նրանց միտքը, որ երեխաներն էլ ոչ մի կերպ չէին ուզում թողնել ինձ... Բացի դրանից ես լաւ տեսնում էի, որ իմ ներկայութիւնը սիրտ է տալիս նրանց... Դրա համար էլ ես մի փոքր ուշացայ...

—Իսկ այժմ սրտեղ է Խուանա Ֆրագոդան,—հարցրեց Պերեցը:

—Օ, ես երեսի վրայ չըձգեցի այդ թշւառ ընտանիքը... Հէնց որ հեռացան սպանիացիք, ես նրանց այստեղ բերի... Մնաւոտ այնտեղ տապաւանների խմբի մէջ է:

—Նորհալկաւ եմ ձեզանից, որ դուք չըձգեցիք այդ թշւառներին,—ասաց Պերեցը:—Խիստ կարեւոր է, որ նա տեսնի ազատաւարին:

Պերեց Խարեգելին և Դիէլո Բամբերցը մօտեցան Խուանա Ֆրագոդային, հանդատայրին և խրախուսեցին նրան, խոստանալով հոգ տանել նրա և իր երեխաների վրայ:

Հայրենասէրները Վիլիամ Ֆինլէյին և Լուի Գոդինիլի բերած զինւորներով աւելի զօրանալով մոռացան իրանց յոգնածութիւնը, շուտով թաղեցին կուի ժամանակ սպանւածների քանի դիակները և յետոյ ճանապարհ ընկան գէպի Աշաղուաղ:

Ձարմանալի չէր արդեօք տեսնել անդլիացուն և ֆրանսիացուն միասին կուելիս ժողովրդի ազատութեան համար: Ինչպէս կարող էր նրանց փոխադարձ ատելութիւնը յանկարծ ջնքմ համակրութեան փոխել: Այդ էլ Վաթիկոսից երեք տարի յետոյ, այն կատաղի կուելց յետոյ, երբ Ֆրանսիան ուժաւորւեց էր եղել ամբողջ Եւրոպայի ահեղ միաբանութեան առաջ...

Ինչպէս Վիլիամ Ֆինլէյին, այնպէս և Լուի Գոդինիլին անցեալն աւելի շուտ բիրտ առեւելութիւն և փոխադարձ թշնամութիւն էր յիշեցնում, քան թէ միարանութիւն:

Բայց հայրենիքից հեռու, օտար երկրում, ընդհանուր վտանգները մէջ, այդ անցեալը մի տեսակ անյայտացել, մոռացել էր և ստիպում էր նրանց համեղալի կերպով գործել:

Վիլիամ Ֆինլէյին անգլիական մի նշանաւոր առհմի կրտսեր ժառանգն էր: Երբ 1815 թւականի դաշնագրութիւնը Եւրոպային խաղաղութիւն պարգեւեց, նա գնաց Նոր Ալթարը, հաշւելով, որ յեղափոխականները կըզնահատեն: Նրա պատերազմական գործերում ունեցած հմտութիւնը: Զուտով մեռաւ նրա մեծ եղբայրը, ժառանգութիւն թողնելով նրան յայտնի տիրութիւն, հարստութիւն և նրանց տոհմին պատկանած բոլոր արտօնութիւնները: Սակայն նա չվերադարձաւ Մեծ Բրիտանիա... 25-ի որ այդ դէպքում նրա գնաց փախուստ տալու էր նմանում: Պարաքը նրան պահեց անկախների գնդի մէջ:

Լուի Գոդինիլ և կաւ Հարաւային Ամերիկա, ջնքմ փափաղ ունենալով օգնել այն տանջւածներին, որոնք ազատութեան էին ձգաում: Նա լիաներտների գնդի կապիտան նշանակւեցաւ և յոյս ունէր կարճ ժամանակում ձիււր հեծելազորի գլխաւոր կարգել, գնդապետի աստիճան ստանալ մի օրը և կուում կամ, գոնէ, այնտեղ փառքով գնդի իր ոսկորները:

Սիւլբըն Մորլաքը կայսրութեան զինւորներից էր: Նա հուսարի պաշտօն ունէր այն վաշտում, որտեղ ծառայում էր և Լուի Գոդինիլը. նա մասնակցել էր մի քանի արշաւանքներին, առաւելապէս Գերմանիայում և Ֆրանսիայում: Նախաօտ, զւարճացնող, միշտ գործի պատրաստ, նա մարմնացնում էր զինւորի այն տիպը, որի մասին Նապոլեօնն ասել էր. «Գաւիռնից շատախօս են, բայց քաջ են»: Երբ հաշտութիւն կայացաւ, նա անգործ մնաց: Պատահմամբ Պարիզում նա պատահեց Լուի Գոդինիլին, որը յայտնեց նրան իր շուտա-

փոյթ Ամերիկա գնալու մասին: Նա թոյլատւութիւն խնդրեց ուղեկցել իր լէյտենանտին: Այդպիսով էլ նա անկախների խմբի զինւոր դարձաւ:

Ինչ վերաբերում է նրա «Frise-poil» (սափրիչ) մականունը, նա այդ ստացել էր նրա համար, որովհետեւ վարժ էր ածելին գործ ածելու մէջ, թէ և Ֆրագալոյի արհեստը նա սովորել էր միայն ինչպէս սիրող: Նա մեծ հռչակ ունէր այն մարդկանց չըջանում, որոնք այդ ջնքմ կլիմայի տակ ուզում էին ազատ լինել մօրուքից:

Կայսերական բանակում տիրող աւանդութիւններով տոգորւած, Սիւլբըն Մորլաքը չէր «վայր զնում գէնքը» անդլիացու առաջ. լորդ Ֆինլէյը շարունակ մնում էր նրա համար Ֆրանսիայի թշնամի: Ստիպւած լինելով Լուի Գոդինիլի ներկայութեան ժամանակ զսպել իրան, նա զրա փախուցնելու հատուցանում էր իրան, կըզկով շատ անգամ վերաւորիչ կուելաներ «Նենդուալ» Ալբիօնի և նրա բնակիչների վրայ: Դրանց յաճախ նա միանցնում էր հայրենասիրական երգեր, որոնք կարող էին բոլորովին համբերութիւնից հանել միլիոններ, որն այնուամենայնիւ հոգով արքայական և արքայատիրաւ էր:

Սակայն Վիլիամ Ֆինլէյն այնքան ցած չէր լինում, որ ուշադրութիւն դարձնէր նրա վերաւորիչ ակնարկների վրայ և գոռոզ արհամարհանքով էր վերաբերւում գէպի նա: Միայն Լուի Գոդինիլի հետ, որը գրաւել էր նրան իր պարզ և աղինւ բնաւորութեամբ, լորդը մասամբ մտերմացել էր:

Մի անգամ Գոդինիլն ասաց Ֆինլէյին, որ կարող է օտարութիւն լինել նրանց երկուսի ամասնակցութիւնն ամերիկական հանրապետութեան աղաւթութեան կուում, այն ինչ Եւրոպայում նրանք պատերազմում էին միապետական գաղափարի յաղթանակի համար: Դրան միլիոններ պատասխանեց, որ նա ամենին հանրապետութեան կողմը չէ, այլ օգտւում է հանգամանքից վրէնաւելու սպանելական կառավարութեանը:

—Ինձ համար,—ասաց լորդը— հայրենիքը միշտ

Հրատարակած է հետեւեալ պաշտօնական հրամաններ. «Ի նկատի ունենալով, որ ինչ ինչ անձնակազմները, մարդկային զգացումները զանցառութեան տարով, սկսել են վերջերս գինամիտով ոճիւրներ գործել երկաթուղային գերնայքների և ուրիշ անձերի դէմ, կայսերական իրադէտով ոստիկանական հսկողութիւնը թեթեւացնելու համար արգելադրում է սուլթանի դասակարգութեան տարեգրածի պատճառով հրապարակութեան հետ չանկախ: Իրադէտով պատկերում է հրապարակութեան համար նշանակած ծախսերը յանձնելու որոշեալ յանձնաժողովի, որին հրամայած է նիւթական օգնութիւն հասցնել՝ արեւելեան երկաթուղու վրայ տեղի ունեցած դժբախտութիւնների միջոցին վիւստուրումներին և նրանց ընտանիքներին:

—Տաճկական կառավարութիւնը յայտարարեց, որ մի քանի օրուայ մէջ ապստամբութիւնը կը ճնշուի: Իրաւորութեան գործող պարբերի հրամանատար է նշանակւած:

—Բիւլղարացի Այստեղ միտինգ կայացաւ 8000 հոգու ներկայութեամբ: Ժողովը որոշեց, յայտարարել, որ Սերբիան այժմ էլ մտադիր չէ երուսական Արեւելքում բարդութիւններ առաջացնել, բայց Մակեդոնիայում և Հին-Սերբիայում սլաւաւանների գրաւութեանը սպառնացող վտանգի վրայ չէ կարող անտարբեր աչքով նայել և, կարծում է, որ պահպանելով սուլթանի գերիշխանութիւնը, այդ երկրում չա՛հ ունեցող պետութիւնները ինքեանք պէտք է խաղաղութիւն և արդարութիւն վերականգնեն:

—Ստուգւում է, որ բաշիրոզները և ստանիկները քար ու քանդ են արել: Պրոխորի վանքի և բնակիչներին արիւն անցրել: Ի՛րեա կապալի մէջ զինուորները 30 սրահանարնակ զիւղ են այրել:

Բուլղարացի: Այստեղ հասաւ Բուլ-

ղարիայի իշխան Փերդինանդը և անցաւ Բուլղարիա:

Ձիւնովա: Ամերիկական «Բրուկլին» և «Սան-Ֆրանցիսկո» յաճախները ուղղեալ են Բէյրութ:

Վիեննա: Տեղա հասաւ Էդուարդ թագաւորը:

—Հացկերոյթի ժամանակ կայսրը աւաց, որ Էդուարդ թագաւորի այժմեան այցելութիւնը համարում է թագաւորական երկու տո՛մերի և երկրների մէջ տեղի ունեցող մտերմական յարաբերութեան պահպանման նշան, որովհետեւ երկու շահեր: Էդուարդ թագաւորը յայտնեց իր չնորհակալութիւնը, իրաւունք խնդրեց Ֆրանց-Իօսեփ կայսրին անդիւստիան զօրքերի մարդակառ նշանակելու:

—Լոնդոն: Հատֆիլտում ներկայութեամբ սակաւաթիւ ամենափոքր անձանց կատարեցաւ Սթիւարթի թաղումը:

Սոֆիա: Մոնաստիրի վիւրիթում գիւղերը պատու պատմութիւնը բոլորովին հեռացել են: Մի քանի տեղ տաճիկները և արեւանցիք քարուքանդ են արել և վաղին յայտնեց ապստամբութիւնը վերջացած, այն ինչ, իսկապէս ապստամբները լուսնին են քաշել: Կրուշեանի կուցօ—վաղին յայտնեց ներկայացրին այնտեղի հիւպատոսին մի շարք սպանութիւնների, յախտակութիւնների և դապանութիւնների տեղիկապի՝ որ դործել են տաճիկները և արեւանցիները: Վարդը զրաւելուց յետոյ հինգ օր թոյլ էր տւած ամեն մի շարագործութիւն: Հասցրած վնասը հաշոււ են մօտ 100 միլիօն ֆրանկ:

Պոլիս: Բարձր Բուռը յայտնել է զինուորականներին, որ կարող են յաճախումներ պատահել օտարերկրների միախառնելի և հիւպատոսարանների վրայ, որոնք պաշտպանելու են ժողովրդին:

Բուլ, նոյնպէս և պահպան նաւերի նաւատիրներով և այլ միջոցներով:

Պետերբուրգ: Մեծ Իշխան Նիկոլայ Միլանովիչի գլուխահան մէջ նկատուում է մի փոքր բարեփոխութիւն, չարժողական խանդավառութիւնը թեթեւացել, ակտիւ-ժակը և քուրը բաւարար են, տարբերական աստիճանը բնական է:

Վիեննա: Վայսը Ֆրանց-Իօսեփը և Անգլիայի թագաւորը ներկայ էին Հոլբուրգ թատրոնում ներկայացմանը: Ներկայացումից յետոյ թագաւորը Ժողովը կուրումն էր:

Բուլղա-Պետս: Ունգարական ծովային ընկ. «Վասկալու» չորհրդակի վրայ Բուրգասի մօտ պայթումն եղաւ՝ չորհրդակը այրւել է, նաւավարին սպանւած են գլուխը, չորհրդակը պէտք է ոչնչացած համարել:

Օյասերայ: Բուլղարիայի կաւածքում ձերբակալել են մի մարդու, երեւի խելագարի, նրա մօտ լազմահար են գտել: Նրա ազգանունն է Բենեն:

Ա. յ ի ե յ յ ի

Վիւննայի Կառնապոլս Կենտրոն

Մօտ օրերումս Լապտիգում բացւելու է մի դատ, որ մեղադրելով պիտի հանդիսանայ Լ. Ն. Տոլստոյի գրքոյի «Մի սպանւում» վերնագրով, որ տեղական իշխանութեան կարծիքով նախատեսւած է պարունակում գերմանական կայսրի դէմ: Ամբաստանութեան հիմք համարւում են շարագործեան այն կտորները, որ որ Տոլստոյի խիստ լիզով զննարարութեան է վիւհել կայսրի հռչակած ճառերը, նախ այն ճառը, որ 2ինաստան առաքած զօրքին ասել է, մանաւանդ այն մասը, որով ճառախօսը պատկերել էր զինուորներին, որ թշնամու են երբեք «չլինային», ապա Բերլինի նորակոչներին ուղղած յորդորը, որով զինուորական պարտք է զերել նրանց վրայ, որ—բոտ պահանջման հարկի—վճարեան և անյողողող կերպով գործեն զահոյ-

քի և հայրենիքի, նաև ներքին թշնամիներին դէմ... Դատավճռով միայն այն պէտք է որոշուի թէ արդեօք գրքոյի արգելքի տակ զրկւի թէ չէ: Ինչպէս լուում է, դատավարութիւնը կը պահանջուի մի ազդեցիկ դիւանադատի հետապնդութեամբ: (Աւրդէն վճիռը կայացել է, որ աւրգիւն):

Վիւննայի Կենտրոնի շարագործութեան մէջ գրում է. պատմութեան մէջ դժուար է ասելի հրէշաւոր մարդախոշոշ կոտորած գտնել, որ կատարւած լինի նոյնիսկ իշխող տէրութեան ինքադրութեամբ, քան մեր ժամանակներում գործած տաճիկ զինուորների արեւահողմիւնը, և դժուար է գտնել քրիստոնէական աշխարհում մարդասիրական զգացմանց սոսկալի թմբու-թեան ասիլի զգալի ապացոյց, քան այն ընդհանուր ստանալութիւնը, որով կրօնական երկիրները մեծամասնութիւնը նայում էր այդ ուրիշներին սպանողադրութեան վրայ: Պատմագիրը անշուշտ չի մոռանայ տաճիկները գարու պատմութեան մասը միջոգէպներին մէջ յիշատակել նաև, թէ ինչպէս, տաճիկների վայրագութեամբ գլուխ կելած հայերի կոտորածից անմիջապէս յետոյ, ընդարձակագոյն և ամենափառաբանիքով քրիստոնէայ ազգերից մէկի պետ շտապով գնաց Պոլիս, որպէս զի քրիստոնէաները արեւան մէջ թաթախւած ձեռքը սեղմէ, իսկ ապա, երբ որ ենթագրեց, թէ բաւական չափով արգէն յաջողացրել է իր ժողովրդակա-նութիւնն ու ազդեցութիւնն այդ աշխարհում, ուղեորեցաւ դէպի 2իննեաց լեռներ, և այնտեղ, ուր որ հասարակարար մարդու մօրթի մէջ կենդանի կերպով պատկերանում են սրբազնագոյն յիշատակները և զրկւթէ չքանում են իշխանութեան հրապոյրն ու փառասիրութեան տենչը,—նա թագաւորական զեղուն բարեպաշտութեամբ ինքն իր անձը հրատարակեց ասպետ և պաշտպան քրիստոնէական հաւատոյ:

Խմբագրի պատգովաւսար՝
Կ. Մարտիրոսեան
Հրատարակի՝
Տիգրան Նազարեան
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ս. Մանդինեանի տպագրութիւն
է իր բնակարանը Մուղու փող.,
№ 7: (МѹГНИКЪ. УЛ., № 7).

առաջին տեղն է բռնում, այն ինչ դուք, Ֆրանսիայի-ներդ, հանրապետութեան սրբիք էր, ուրեմն և «համաքաղաքայինութեան» սկզբունքով տողորւած: Այն օրից, երբ Անգլիան զրկւեց Ամերիկայի իր կաւածնե-րից—այժմեան Միացեալ Նահանգներից—Սպանիային են պատկանում նոր Աշխարհի բոլոր լաւագոյն կալու-նիաները և նա հեշտութեամբ կարող էր առաջին ծո-վային պետութիւնը դառնալ: Թուրքացիները նշա-նակում է օգնել իմ հայրենիքի դորանալուն: Ես էլ հէնց այդ եմ անում, և ասելի լաւ, եթէ զրանից ա-զատութեանը մի որ և է օգուտ կըլինի...

Այդ բոլորէն Մուրադ երգեց իր հեղեղական կուլ-լեաներից մէկը: Գողիւնը, գեւ նոր լսած խօսքի-րի ազատութեան տակ, չըղադարեցրեց նրան, իսկ Ֆինլէյը բոլորովին ստանալին կերպով նկատեց.

—Ձեր հայրենակիցը հիմալի ձայն ունի. միայն ափսոս, որ երգերի ընտրութիւնը այդպէս վատ է...

Վերջապէս դորախտութիւնը այդպէս վատ է... Վերջապէս զօրախտութիւնը այդպէս վատ է... Վերջապէս զօրախտութիւնը այդպէս վատ է...

Պաեցը, որը գուրս էր եկել նոր եկողներին դի-մուարիւս, իմանալով թէ ինչ յանձնարարութեամբ է ուղարկւել Խուանտ Ֆրագոզան, յայտնեց, որ նա եր-կար չըլտի որոնէ Բոլիւարին, որովհետեւ սա արա-գութեամբ մօտենում էր Աշագուստին. սպանիայիների կողմից արգելքի երկիւղ չըկար. ճանապարհը բոլորովին բաց էր:

Երկար ճանապարհորդութիւնից յոյնած Խուա-նտ Ֆրագոզային տեղաւորեցին Բեռլինի մէկում, —այդպէս էր կոչւում նաւակների այն տեսակը, որ յարմարեցրած էր խոտով ծածկւած վտակների, լճակ-ների և գետերի վրայով լողալու համար: Մնում էր միայն ցած իջնել Ապուրի մահաւածապատ վտակնե-րից մէկով, իսկ յետոյ վնալ Օրինակայի ուղղութեամբ, մինչև կըլատասէլին Բոլիւարին: Վերջինի մասին յայտնի էր, որ նա գետի ձախ ափից չէ հեռանում, որ, ու-

ժով իրանից գերազանց թշնամու պատահելիս, հնա-րաւորութիւն ունենայ մօտաբնից, պետաւորութեամբ թագ-նակու:

Նաւակը տան Վարիսեռնեի յանձնեցաւ, որ-ոնք պիտի առաջ գնային երբեմն թիւթարելով, եր-բեմն երկար ձողերով հընելով: Պերեց Խորեզմի և Դիէգօ Բամիլեցի նոյնպէս մասն նաւակները և յանձն առան փոքրիկ նաւատորմի հրամանատարութիւնը:

Օրինակայի օձապատշտ վտակներով կատարած ճա-նապարհորդութիւնը յաջող վերջացաւ և երեք օրից յետոյ երկիւղեան դէմ փոքրիկ նաւախումբը կանդ ա-ռաւ Կորբուտա և Կալիարա վիւղերի հանդէպ, գետի մէջ տեղ ընկած մի կղզու մօտ: Այդտեղ, ի մեծ ուրա-խութիւն ամենի, իմայան, որ Բոլիւարը հեռու չէ և ճշմարիտ, հետեւալ օրը նա հասաւ Կորբուտա ու ի-ջնանեց մի կիտաւրակ խըմիթում, այն ինչ նրա բա-նակը, որը բաղկացած էր հազար ութ հարելը հետե-ւակներից, հինգ հարելը ձիաւորներից և մի բաւական վատ զրութեան մարտիկից, պատաւրեց չըջակայ առաջապատ ըլաւները վրայ, որոնք տեղ տեղ ծած-կւած էին սամակներով—զեղեցիկ ծառեր, ճիւղաւոր-ւած զազաթներով, հովանոցաձև շոճիկ նման:

Վենեցուէյայի հանրապետութեան զօրքերի ընդ-հանուր հրամանատարը խիստ տիրութեան մէջ էր զը-անում, որն անյաջողութիւնից յետոյ միշտ պատահում էր նրան: Անգառառութեամբ նա քիչ էր մնացել զոհ զը-նար մի պաւագործութեան, որին զլուս էին կանգնել եր-կու փորձառու և քաջ երիտասարդ սպաներ—Պիարը և Մարինոն—որոնք նրան դաւաճանելով, աշխատում էին զրգուել տեղացիներին սպիտակամորթներէ: Հէմ: Հար-կաւոր եղաւ նրանց համար օֆիցիերների դատարան կազմել և նրանք վճեցին Պիարին մահան պատժի, իսկ Մարինոյին աքսորի:

Բայց զրանից Բոլիւարի սրտի վրայ քիչ հոգսեր չէին ծանրանում: Նրա գէմը տանջալիքի զրօշմ էր կրում: Նա բաւական ստու կերպով ընդունեց Դիէգո-յին, Պերեցին և Խուանային. այրելին նա զկմեց մի բա-

ճի ընդհանուր հարցերով, միթիւարելով նրան և խոս-տանալով հանել նրա մարդու վրէժը, եթէ բախտը կը-օգնէ նրան:

Իսկ երբ որ նա նայեց Խուանայից ստացած վը-կայաթղթերի վրայ, յանկարծ նրա դէմը պայծառա-ցաւ և նա հայտարարեց իր պիւրիք:

—Այս թղթերը գոնեա Պաօլա Չայլարիտան է յանձնել ձեզ,—հարցրեց նա:

—Այո՛ գորտպետ,—համետութեամբ պատաս-խանեց այրին:

Նա զարձաւ դէպի Պերեցը և Դիէգոն:

—Քանի աղջիկ... հայրենիքը չի կորչել, քանի որ նա կունենայ այդպիսի անձնէ՛ք սպառաւորներ... Պարոններ, ես հաւատացած եմ մեր զէնքի յաջողու-թեանը...

—Եւ անիծեալ ուսանիւցիւնների վերջնական կոր-ծանմանը,—ընդհատեց հովիւը:

—Գուցէ և այդպէս, իմ ծերուկ կախարդ,—հա-մաձայնեց Բոլիւարը, որին վերադարձել էին իր սովո-րական ուրախութիւնը և քաղցրութիւնը:

Դրանից յետոյ նա առանձին ուշադրութիւն դար-ձրեց Խուանայի վրայ, ջերմ չնորհակալութիւն յայտ-նեց և նրան ու իր երկխոսներին յանձնեց իր մերձա-ւորների առանձին հոգատարութեանը:

—Գնանք, արիւն,—առայ նրան Դիէգոն:—Եթէ դորապետն այդպէս հաւատում է ձեզ, մենք ամենքս էլ պէտք է շնորհակալ լինենք ձեզից... Մենք այդ երբէք չենք մոռանալ:

Լ. Մարկոսեան

(Կըլարունակ)

Հ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ը Ի
Բժեկ. Վահ. Արծրունու

Ա Ղ Զ Ի Կ

պատկերներով

(Նոողջապահական և բարոյագիտական
էտիկա)

Դիմել է 60 կ.

Դիմել՝ Թիֆլիս, «ԳՈՒՑՏԵՆՔԻՐԳ»
գրականութիւն:

ՎԱՐՉՈՒ ԵՆ ՏԻՈՒՄ

Աղբիւր-Տարագրում

սպագրւած

գարդերի, ծաղկագարդերի, նկար-
ների եւ պատկերների 1500000 ֆա-
նակուսի տակ. կրկններ:

Տղամարդկանց եւ երեխաների պատ-
րաստի հագուստների պահեստ

ՆԵՐՍԷՍ Խ. ԽՈՒԴԱՆԵԱՆՅԻ

Николаев. мостъ, № № 53, 54 и 55.
Շարունակ ստացւում են վերջին մոդայի
զգեստները: Գինը մոտային և առաջնա-
կարգ գործարաններէ:

Ընդունում են հայերէն լեզուով
սպագրւելի գրերի պատկերներ:
Տրում են վարձու կրկններ եւ
ընդունում նորերի համար պատ-
կերներ. պայմանների մասին դիմել
Աղբիւր-Տարագրի խմբագրութեան
գրասենեակը: Պատասխանի համար
ուղարկել 3 հաս 7 կոպեկանոց
պոստի մարկայ:

Աղբիւր-Տարագրի գրասենի

վաճառում են

- Հետեւի մեր հրատարակութիւնները.
Արթուր Գոդի. Խոջեղոտ, կատակերգ.
4 տար. 50 կ.
- Ա. Լ. Սաֆո սոէմա 50 »
- Աւետարան. Թրիտեօֆ Իւցագն,
մանկական հին գրոյց, չքեր
պատկերներով 50 »
- Շիրվանգադի. Մեյանիա՝ վէպիկ
փառակազմ 50 »
- Վ. Փափագեանց՝ Հայ-Բօշագների
վրաններում եւ Արծաի մանր . . . 25 »
- Սիտիկա՝ Կոլոմբոս և Ամերի-
կայի գիտութ. 5 »
- Շիրքի. Թրիտիլի, Թարգ. Բաֆֆի. . 5 »
- Էմմա Վիքման՝ Նրա մայրը. 5 »
- Շմիդթ Գալիա 10 »
- Յ. Ղազարեանց՝ Գիւլի, մի արկած
քիւրդերի կեանքից. 15 »
- Արտիքո Կամպիօն՝ Պարսկական
լեզուն. 2 »

ՆԱԽԱՆԵՐԱՐ ԶԻՆՆԵՐՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՆԵՐԱՐԵՆԻ

(Կուկիա, Վարանդուի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

տնտեսները՝

- Բ. Նախաւորական—11—12 ժ. վերա-
բուժութեան, վերականգն (սիֆիլիս) և միզասնու.
հիւանդ.:
- Զիւրվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և
նեարդային հ.
- Մ. Գ. Ա. Եսիսեանց—10—11 ժ. մորթու,
վերականգն և վերաբուժութեան:
- Զ. Խ. Բարանեանց—11—12 ժ. ման-
կաբարձութեան, կանանց և երեխայից հ.
- Կ. Խ. Գ. Գիւլի—12—1 ժ. ախանջի, քթի
և կոկորդի հ.
- Գ. Ա. Թաւրանեանց—1—1½ ժ. ներ-
քին և երեխայից հ. երեք. շարք. և ուրբաթ:
- Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներ-
քին և երեխայից հ. երեք. հինգ. շաբաթ:

երեկոները՝

- Դ. Ն. Ռոստոմբեկով—5—6 ժ. վերա-
բուժ. մորթու և վերեր. հ.
- Գ. Ս. Լ. Եսի—6—7 ժ. նեարդային (երեկ-
տարուժ.) ներքին և վերականգ. հ.
- Կիւր. Բ. Դիւրի—7—7½ ժ.
մանկաբարձութեան և կանանց հ.
- Գ. Ա. Թաւրանեանց—7½—8 ժ.
- Բ. Ա. Նախաւորական—8—8½ ժ.
Վաճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախոր-
հրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար ա-
ռանձին:
- Օ. Տ. Առանիսկի—տանը ծաղկահատ.
բժշկական մարմնամարդ. 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Նախաւորական

ԱԼԲՈՒՄ-ԱԼՄԱՆԱԽ

Ազգային եւ ժամանակակից գոր-
ծիչների եւ տեսաբանների 101
պատկերներ, գինը 2 ր.

Դիմել՝ Тифлис, Агбюръ

Ընդունում են արտագրութիւններ Բե-
րլինից: Հասցէս Բուհիար-օղլու
վաճառանոցը, Արտիստիկական ընկ.
Թաւրանի տակ:

Բացւած է բաժանորդագրութիւն

ԱՌՈՂՋԱՊԱՆԻԿ ԹԵՐԹ

Երկարաթեայ Պատկերագրող Հանդէսի

1903—4 չրջանի համար

Իբրեւ յաւելւած, բաժանորդները կրտսանան ձրի 4-ից մինչև 6 պատկերագրող
գրքայիններ: Բաժանորդագրին է 2 ր. 50 կ. (Արտասահմանում—10 ֆրանկ):
Կարելի է վճարել մաս-մաս. սկզբում 1 ր. 50., յունւարին 1 ր.: Աշխատակցութեան
չափ հայ բժիշկներ, թէ՛ Ռուսաստանում և թէ՛ Թիւրքիայում ու Պարսկաստանում:

Հասցէն. Тифлис. Редакция «Арогджананкъ Тертъ»

Խմբագիր հրատարակիչ՝ Բժ. Վ. Արծրունի

110. Colbene 110.

Berliner Concurrenz-Geschäft

Herren-Garderoben

Schlatroskund JoppenFabrik

W. BERLIN W.,

110. Leipziger Strasse 110., zur, goldenen 110

J. COHN.

Umriethümer zu vermeiden bitte auf Hausnummer 110 genau zu sehen

ՅԻՍՈՒՄ ԽԱԶԱԿԻՐ

Մեծադիր, բնիւր գրաւիւր, պատրաստւած Պաշիգում: Ամեն օր
նկի սան սխանչելի գարդ. գինը 3 ր. 10 հասը 25 ր: Աղբիւր-Տարագրի
բաժանորդների համար հասը 2 ր.

Ի Ո Ր Ս Ա Կ Ա Ն Ճ Ե Մ Ա Ր Ա Ն

Բժեկական խորհրդակցութիւնների հասար:

Բերլին: Schiffbauerdam №2 Փրիդրիխշարպէ Կայարանի մօտ:

Բժեկական խորհրդակցութիւնների ուստական նեմարանի նպատակն
է. օժանդակ լինել Ռուսիայից Բերլին եկող հիւանդներին տեղական
պրոֆէսորների խորհրդակցութիւնով օգտելու: Ճեմարանի Ռուս բժեկ-
ները ուղեկցում են հիւանդներին պատշաճ մասնագէտ—պրոֆէսոր-
ների մօտ եւ մասնակցում են խորհրդակցութիւններին: Յանկայի
է որ հիւանդները ունենան իրանց բժեկներից ստացած, գոնեա,
սխարմքեան կարգաւոր սպասմութիւնը:

Հիւանդների ընդունելութիւնը վարում է Ռուս բժեկ.

Վ. Գ. Վալսեր (Խորհրդ):

Իհնական նպատակով եւ գործնական փորձառութեան համար,
Ռուսիայից Բերլին եկող բժեկները, կանեան նեմարանում ընկերա-
կան ընդունելութիւն, խորհուրդ եւ օգնութիւն: Ճեմարանը ունի ֆի-
սիա-խորհրդակցական լաբորատորիա, մասնագէտ բժեկի ղեկավարու-
թեան տակ:

Բերլինի համալսարանի բժշկական՝

Սիմէօն Գրիգորեանի Լեկապիտակի:

10—7

ՄԵԿԱՐ ԵԳԻՍԿՈՊՈՍ ԲԱՐԻՈՒԴԱՐԵԱՆՅ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՂՈՒԱՆԻՅ

Ա. հասար

Դիմել հանապարհաժախտով 1 ր. 50 կ.

Դիմել հեղինակին՝ Вагшапатъ Әнископу Бархударьянц